

Solidaritat delimitada. Estudi de la cobertura televisiva dels fets de la tanca de Melilla

**Xavier Giró, José Manuel Jarque, Lola López, Mar Carrera,
Antoni Castel i Laura García**

- *Les principals cadenes de televisió que emeten a Catalunya van cobrir l'anomenada "crisi de les tanques" de Ceuta i Melilla amb un discurs solidari però alarmista en què la representació dels immigrants va oscil·lar entre la victimització i l'amenaça de perill. Aquest són algunes conclusions que s'extreuen de l'estudi que es presenta en aquest article. La recerca analitza i compara una mostra de vuit dies dels teletinformatius del vespre de diverses televisions per conèixer les prioritats informatives dels mitjans, l'elaboració i l'evolució de la notícia, així com la representació dels actors i del conflicte.*

Paraules clau

Cobertura televisiva, immigració, televisió, resolució de conflictes, tematització, representació mediàtica

Presentació i avanç de resultats

Les informacions ofertes per les televisions de més audiència sobre el territori de Catalunya dels esdeveniments al voltant de la tanca de Melilla ocorreguts a principis d'octubre de 2006 mostren en el seu conjunt un discurs solidari amb la immigració, però alhora delimitat per diversos elements. Entre els programes analitzats s'han notat diferències notables a les quals farem referència més avall, però considerat globalment el discurs mediàtic trenca fils comuns.

D'una banda, en un primer moment i en termes generals, la cobertura televisiva presenta de forma alarmista els immigrants que esperen entrar per Ceuta o Melilla com un perill per a Espanya i Europa. Ara bé, en un segon moment, els mostra com a víctimes, en particular, de la vulneració dels seus drets humans per part de les autoritats marroquines arran dels trasllats a zones desèrtiques del sud marroquí. La responsabilitat espanyola i europea per la situació en què es troben a vegades es minimitza i a vegades s'obvia.

De l'altra, la seva presentació més sovintejada construeix una imatge simplista d'ells i d'elles com a *desesperats* per fugir d'allí on venen que es complementa amb la generalització distorsionada que fa d'Àfrica un continent on la fam, la misèria i les guerres són hegemòniques.

Aquestes són les principals conclusions de l'anàlisi de la cobertura que van oferir els programes informatius ordinaris del vespre [l'objecte d'estudi] de TV3, TVE-1, La 2, Tele-5 i Antena 3 TV des del 5 al 12 d'octubre de 2006. L'estudi, que ha estat finançat pel CAC, és una feina conjunta de l'Observatori de la Cobertura Informativa de Conflictes (OCC) i del Centre d'Estudis Africans (CEA).

A continuació exposarem, amb aquest ordre, la metodologia emprada; un brevíssim resum dels fets més rellevants

Xavier Giró, José Manuel Jarque, Lola López, Mar Carrera, Antoni Castel i Laura García

Membres de l'Observatori de la Cobertura Informativa de Conflictes (OCC) i del Centre d'Estudis Africans (CEA)

d'aquells dies perquè el lector se situï; els resultats de la recerca, i unes reflexions conclusives.

1. Metodologia

El corpus –els telenotícies de vespre de TV3, TVE-1, La 2, Tele-5 i Antena 3 TV–, que tracta un dels informatius de cada cadena i només de vuit dies, és en si mateix només una mostra de la cobertura que les diverses cadenes fan del fet migratori. Per tant, l'hem analitzat tot, és a dir, hem pres com a mostra tot el corpus.

Partim d'una perspectiva pròpia de l'anàlisi crítica del discurs combinada amb l'antropologia i la teoria sobre resolució i transformació de conflictes. És a dir, partim de la inquietud per la contribució dels mitjans de comunicació a la construcció de la representació social dels conflictes –dels actors, dels problemes i dels processos– en la mesura que sabem que afecta el desenvolupament mateix del conflicte i, en particular, pot servir tant per legitimar com per deslegitimar els abusos de poder i el sofriment que se'n deriva.

Per tant, l'objectiu general, que consisteix a analitzar com les diferents televisions han cobert els fets al voltant de la tanca de Melilla, es concreta en:

1. Estudiar les prioritats informatives dels mitjans.
2. Estudiar la representació dels actors.
3. Estudiar la presència de tòpics o d'estereotips.
4. Estudiar la complexitat de la descripció del conflicte.
5. Estudiar la posició ideològica dels mitjans.
6. I comparar els resultats per cadenes mentre assolim els anteriors objectius.

L'anàlisi s'ha dut a terme de la següent manera. En primer lloc, s'ha elaborat un guió televisiu amb la descripció de les imatges i la transcripció del contingut verbal de totes les peces relacionades amb el cas, incloent la presència a portada del tema i les entradetes dels presentadors.

En segon lloc, s'ha omplert per a cada peça informativa una fitxa que recull els següents ítems:

- a) Les macroproposicions que resumeixen el contingut explícit i implícit de la peça.
- b) Sobre els actors:
 - Quins actors es presenten?
 - Com són descrits?

- Manquen actors? Quins?
- Quines accions se'ls adjudiquen?
- De qui són les declaracions que es reproduïxen?
- Quina aportació fan al conflicte? Amb quin verb són introduïdes?

- c) Sobre el problema:
 - Com s'identifica el problema en la peça informativa? Es parla de seva gènesi?
 - Com s'expliquen les tesis dels diferents actors sobre el problema?
- d) Sobre el procés:
 - Quin és el tema central de la peça?
 - S'explica la gènesi del conflicte? Quina? I l'evolució? Quina?
 - S'exploren solucions?
 - Quines fonts es fan servir pel seguiment?
 - Hi ha prou informació de context? Quina?

Es tracta d'una graella de preguntes de buidatge que s'ha fet exhaustiva per fer-la aplicable a totes les peces, encara que no totes tinguin respostes per a tots els ítems.

2. Marc d'esdeveniments recollits pels mitjans¹

Recollim a continuació un seguit de dades ressaltades pels mitjans de comunicació des d'uns dies abans del període estudiat per situar el lector en el moment mediàtic en què tenen lloc els esdeveniments que cobreixen les televisions.

Segons dades oficials, des de gener 2005 fins a finals d'agost hi hauria hagut 11 mil intents de saltar la tanca de Melilla protagonitzats per persones procedents de diversos països sud-saharians². Correlativament, el nombre de persones arribades en pastera i controlades per les forces de seguretat hauria baixat un 37% si es compara amb la de 2004 per al mateix període.

Entre finals d'agost i mitjans de setembre es registren tres morts d'immigrants. A primers de setembre la gendarmeria marroquina deté un cert nombre de persones que esperaven una oportunitat per creuar la tanca.

El 29 de setembre hi ha cinc morts en un intent de diversos centenars de persones de passar la tanca a Ceuta. El dia 3 de setembre, 350 immigrants aconsegueixen entrar a Melilla després de saltar la tanca.

El 4 d'octubre, el Govern espanyol anuncia que reforçarà les dues tanques amb una nova barrera metàl·lica.

El dia 6, abans de sortir el sol, sis immigrants moren i 30 resulten ferits en un nou episodi. El mateix dia els governs espanyol i marroquí acorden el retorn de 73 immigrants. I entre el 6 i el 7 s'efectua l'expulsió.

El dia 7 operaris marroquins talen arbres al voltant de la tanca de Melilla. I se sap, per trucades de mòbil, que centenars de sud-saharians han estat abandonats per forces marroquines a prop de la frontera sud entre Algèria i el Marroc. L'endemà, el dia 8, hi arriben equips de televisió i, més tard, diplomàtics de Mali i el Senegal hi fan cap per organitzar la repatriació dels seus conciutadans.

El dia 9 el Govern marroquí envia amb autocars un miler de sud-saharians –se'n veuen d'emmanillats– cap a altres destinacions, entre elles, com se sabrà més tard, Mauritània i el Sàhara occidental.

El dia 10, d'una banda, surten els primers avions cap a Mali i el Senegal amb repatriats i, de l'altra, arriben autocars a diverses destinacions del sud-oest. Kofi Annan demana que no s'intenti aturar els moviments migratoris de forma dràstica. Els governs espanyol i marroquí acorden convocar una cimera euroafricana sobre immigració.

El dia 11 hi ha força inquietud per la localització i la sort dels immigrants que van ser deportats al desert. El dia 12 la UE fa públic un informe segons el qual unes 30 mil persones estan repartides entre el Marroc i Algèria a l'espera de poder entrar a Ceuta o a Melilla. El secretari general de Nacions Unides, Kofi Annan, es mostra preocupat pels casos d'asil polític. El ministre de l'Interior marroquí diu que el rei d'Espanya va trucar el del Marroc i per això van acceptar els 73 retornats de feia uns dies.

3. Resultats

Farem l'exposició de resultats seguint la seqüència dels objectius assenyalats abans, no obstant això, el que expossem no és una recopilació exhaustiva sinó reduïda als més rellevants. Comencem amb els relatius a les prioritats informatives dels mitjans.

3.1. Tematització

Els temes que les televisions tracten com a centrals són: els

diversos intents de passar la tanca i entrar a Melilla; les mesures que el Govern preveu per reforçar la frontera, tant l'increment de forces com el reforçament de la tanca; els morts registrats en els diversos salts o intents de salt i la responsabilitat marroquina, i els abandonaments o trasllats d'immigrants subsaharians cap el sud i el sud-oest i la vulneració dels drets humans que això comporta per part de les autoritats marroquines. Són temes comuns a tots els canals, imposats per la força dels esdeveniments encara que els enfocaments varien en graus diversos, com veurem més endavant.

Tots informen també de les gestions del Govern espanyol, del viatge de la vicepresidenta María Teresa Fernández de la Vega, del ministre Miguel Ángel Moratinos i de les declaracions de tots dos. És comuna la presència d'ONG i de les seves denúncies sobre la situació dels que volen immigrar. I tots registren la visita del dirigent del PP Mariano Rajoy.

Hi ha, no obstant això, altres esdeveniments als quals els canals no donen la mateixa atenció. Per exemple, TVE i La 2 informen d'una manifestació a Ceuta a favor de l'espanyolitat d'ambdues ciutats. I Antena 3 TV en fa un tema, amb un intercanvi de retrets entre Rajoy i Moratinos al Congrés. Els altres canals no en diuen res. Més endavant veurem més diferències.

3.2. Sobre la representació dels actors

Hem tingut en compte tots els actors que han aparegut en algun moment; és a dir: immigrants, Govern espanyol, Govern marroquí, govern local de Melilla, oposició espanyola (PP, IU, PNV, CiU), oposició marroquina, forces de seguretat espanyoles (GC, Polícia, exèrcit), forces de seguretat marroquines, població civil espanyola i de Melilla, ONG, UE, ONU-Kofi Annan, població civil marroquina, Defensor del Poble de Melilla i televisió marroquina.

Les constatacions més rellevants tenen a veure amb els immigrants, els governs, les forces de seguretat i les ONG.

3.2.1. Sobre els immigrants

Freqüentment apareix l'expressió *inmigrantes ilegales*³, en la qual el terme *il·legal* ('fora de la llei') projecta sobre el nom que acompanya diverses lectures difícilment positives. L'expressió no només aflora en el discurs quan ho diu alguna autoritat política, cosa que té lloc sovint, sinó també en

paraules dels presentadors o dels periodistes que estan sobre el terreny, tret de TV3. Altres termes igualment negatius i exagerats o inadequats per referir-se als salts de la tanca són *allau*, *avalancha* o *asaltantes* i *assalt* combinats eventualment amb *massiu-masivo*. També sovinteja el terme *il·legal* aplicat a *immigració*. L'adjectiu *irregular*, ni positiu ni neutre precisament és també molt utilitat.

D'altra banda, els immigrants, sobretot si són fora de Melilla, són descrits com a *desesperats* –cosa que contrasta amb la paciència que han tingut molts per arribar fins on són– i amb altres adjectius també usats com *obstinados*. Són adjectius diferents dels que es fan servir quan són al desert, *deportats*, *abandonats* per forces de seguretat marroquines, *heridos*, *maltrechos*, *jóvenes de mirada triste*, etc., que no són gratuïts i, presumiblement, són fruit d'una estimació directa feta pels periodistes. En alguns casos són clarament objectivables –per exemple si estan *heridos*– i en altres casos fruit d'una estimació subjectiva –*mirada triste*–, però en tot cas són observacions que és pertinent i legítim que el reporter les faci si les troba adequades.

En tots dos casos, però, malgrat el que s'acaba d'apuntar, val la pena notar que les descripcions se sumen a representar com a *víctima* l'immigrant, en una visió unidimensional que va en detriment de les poques aparicions d'altres denominacions o adjectius com *persones* o *ciutadans*.

En un altre moment, els migrants apareixen com a agressius en veu indirecta d'autoritats marroquines quan després de les sis morts el Ministeri de l'Interior marroquí al·lega que van haver de disparar per defensar-se de l'*agressivitat* (sic) dels sud-saharians. També es parla d'ells com a protagonistes d'una *batalla campal* en un dels intents de passar. De tota manera, les imatges, incloses les facilitades per la policia marroquina que acompanyen el discurs sobre la seva agressivitat no la mostren pas.

Per contra, els immigrants tenen un rol passiu en moltes altres escenes. Fan cua, reben ajuda, els curen, esperen, seuen, els maten, els maltracten, els detenen, els deporten, els repatrien. Ara bé, quan són actius com en els salts, ho fan empesos per la *desesperació*. Tret d'uns quants que ja són a Melilla i es mostren actius mentre es busquen la vida ajudant a aparcar o carregant bosses de compra (Tele-5) o si són a la península, als mercats ambulants (Tele-5).

Alguns casos particulars trenquen també la passivitat. Arran de les deportacions, un home es planta davant d'un

autobús amb immigrants per impedir que marxi, i es veu a totes les cadenes. Un altre, que ja viu a Espanya, va als boscos de Nador a buscar el seu germà de qui fa temps que no té notícies (TV3).

Hi ha, amb tot, elements que resulten xocants. Si bé utilitzen escales rudimentàries per saltar la tanca, alguns també fan servir, quan poden, els telèfons mòbils per ser rescatats del desert, encara que tot sovint els periodistes deixen entendre, quan els troben, que ells els deixen els mòbils perquè truquin les famílies.

En síntesi, la representació dels immigrants oscil·la entre, d'una banda, l'amenaça de perill i l'agressivitat i, de l'altra –i és la predominant en els dies estudiats–, la victimització i la desesperació.

3.2.2 Sobre els cossos de seguretat i el govern espanyols

Els termes usats per denominar els cossos de seguretat i del Govern espanyol són generalment neutres –el *Gobierno*, la *Policia*, la *Guardia Civil*, el *Ejército*, etc. Pel que fa a les accions, la qüestió és més complexa.

El dia 5, Tele-5 informa que un reportatge propi que havia emès –i en torna a emetre un fragment–, en què un agent de la Guàrdia Civil clava cops de peu a un immigrant al costat de la tanca, havia motivat reaccions polítiques i una investigació en el cos. És més, després de la defensa del cos que fa el ministre d'Interior al·legant que és un cas aïllat, l'informatiu cita un informe de Metges sense Fronteres segons el qual en els últims dos anys hi havia hagut 114 agressions a immigrants.

Tele-5 també emet dues intervencions de polítics al Congrés de Diputats –PNV i IC-Verds– en què ambdós demanen una explicació al ministre perquè diuen que han vist a la televisió com “guàrdies civils” –en plural– clavaven cops de peu a un immigrant. Ni en els *offs* dels vídeos ni de la presentació es fa notar que el que diuen els polítics no es correspon amb precisió amb el reportatge.

Per contra, les forces de seguretat espanyoles apareixen sovint amb rols o bé positius o bé que no comporten una valoració negativa. Per exemple, els agents espanyols donen seguretat als immigrants que han passat (TVE-1); reforcen la frontera i estan desbordats (La 2); preveuen nous assalts massius (TV3). De tota manera, en ocasions, el que es diu pot tenir lectures divergents. Quan diuen que

“en esta ocasión sí se han empleado con contundencia” (Antena 3 TV, dia 5), o que lliuren immigrants a la Policia marroquina, ambdues accions, segons la posició ideològica de l'espectador, poden ser enteses positivament o negativa.

De forma similar, les aparicions del Govern espanyol solen ser positives. Per exemple, l'executiu anuncia un reforçament de la tanca, la vicepresidenta visita les ciutats espanyoles africanes, el Govern proposa una cimera euroafricana sobre immigració, treballa pel respecte de la legalitat i dels drets humans dels immigrants al Marroc –i ho exigeix–, i donarà ajuda econòmica al Marroc perquè millori el control de la tanca.

Però no sempre té un rol presentat com a positiu. Com en el cas de la Policia, el lliurament d'immigrants al Govern del Marroc, del qual és responsable el Govern espanyol, té dues lectures. És presentat positivament perquè s'entén que serà una mesura encaminada a resoldre la pressió sobre la frontera i dissuadirà aquells que volen entrar de forma no reglamentada. Però, a l'inrevés, també és presentat negativament de forma implícita quan se'l relaciona amb l'abandonament d'immigrants al desert, una acció de la qual és responsable el Govern marroquí. I és presentat en negatiu de forma explícita quan es dóna veu i imatge a un membre d'una ONG que acusa el Govern espanyol de lliurar immigrants a un govern que els abandona al desert o els maltracta. El dia 6 (TVE-1), un representant de l'Asociación Pro Derechos Humanos diu que “es una sentencia de muerte el firmar una orden de expulsión a Marruecos”.

Hi ha referències crítiques al govern (i a la UE), com quan a La 2 és diu que el Govern s'ha tret un problema de sobre arran de les expulsions al Marroc. Després, l'executiu espanyol recupera un cert crèdit, perquè rectifica i se n'informa, i quan després de conèixer-se les deportacions al desert anuncia que cancel·la nous lliuraments.

Malgrat les crítiques, la credibilitat del Govern és alta atès que contínuament es recullen les declaracions dels ministres de forma directa.

Com a element particular, es pot anotar que Antena 3 TV és l'única que retalla més que les altres cadenes les declaracions de la vicepresidenta Fernández de la Vega en resposta a Mariano Rajoy quan aquest està de visita a Melilla, de manera que suavitzava el retret al popular perquè si bé –com les altres cadenes– diu que s'alegra del fet que Rajoy faci la visita, no diu que ell no va anar a Ceuta i Melilla quan

era al Govern i calia (dia 9). El retall és congruent amb la presentació de la visita de Rajoy que es fa en la presentació del vídeo: “Mariano Rajoy ha querido conocer de cerca ...”. Aquí l'ús de l'expressió verbal “ha querido” seguida d'una acció positiva (“conocer de cerca”) comporta una càrrega positiva gratuïta de les intencions del subjecte.

En síntesi, la representació del Govern i les forces espanyoles té alguns punts negatius –algun cas de maltractament i certa coresponsabilitat per la sort dels abandonats al desert–, no obstant això, globalment és positiva.

3.2.3 Sobre els cossos de seguretat i el govern marroquins

La representació dels cossos de seguretat i del govern marroquí és majoritàriament negativa. No pels noms i els adjectius que s'usen per descriure'ls, que són neutres –“el Govern marroquí”, “les autoritats”, “els gendarmes”, “la Policia”, etc.–, sinó sobretot per les accions en què estan implicats o se'ls adjudiquen.

El Govern marroquí apareix com a actor i responsable de la vulneració dels drets humans dels immigrants. Del maltractament dels sud-saharians, de la persecució als boscos i dels abandonaments al desert, sense aigua ni menjar, de gent adulta, homes, dones i criatures, no en donen cap informació.

També els agents marroquins, en els seus diversos cossos, tenen una representació negativa en la mesura que són els autors directes de fer-los la vida impossible –per exemple, se'ls presenta com a responsables de cremar una pastera (La 2) que construïa un grup per creuar l'estret–, de persecució, del trasllat a altres zones, de la repressió i dels trets que maten persones que intenten saltar la tanca.

Hi ha força testimonis directes de persones que diuen que no volen tornar mai més al Marroc pel tracte que han rebut allí. Alguns ja són immigrants i altres segueixen intentant-ho. Per exemple, en una crònica de TV3 (dia 9) des de Bouâfra, un home diu: “En la curta vida que em queda no tornaré mai més al Marroc. Sí, mai més.”

El fet que les declaracions de les autoritats marroquines, tret d'una ocasió, siguin sempre indirectes no millora la seva reputació. No podem entrar a discutir si podia ser d'una altra manera, és possible que no es disposés de declaracions directes; no es pot determinar en el marc d'aquest estudi. Només constatem que són indirectes i per tant tenen menys

credibilitat. De fet, a més, en diverses ocasions, les explicacions –citades indirectament– que donen les autoritats són posades en qüestió de manera implícita i explícita.

Per exemple, després de les morts del dia 6, les al·legacions del Govern marroquí, en el sentit que els agents havien hagut de disparar, es fan amb fórmules prudents, de distanciament dels periodistes en relació amb el que manté el Govern. A La 2 es diu: “La Policia marroquina afirma que...”. I encara més distant es mostra el reporter que dies després, arran dels abandonaments al desert, a TVE-1 (dia 9), diu que “el Gobierno de Marruecos dijo anoche que los iba a reagrupar y devolver a sus países de origen, pero hoy hemos comprobado que no a todos”, i tot seguit s’informa que els han dut al desert. En una orientació similar, a TV3 (dia 12) es diu: “Davant els abusos de les autoritats marroquines contra els immigrants, però, ni la Comissió [europea] ni Madrid no han volgut entrar a criticar Rabat.”

En relació amb la tanca, en el discurs sobre la representació del Govern marroquí, hi ha dues línies argumentals. D’una banda, i en un primer moment, hi ha qui reclama que les autoritats no fan la seva feina perquè no impedeixen que hi hagi salts (i sí que la fan si ho impedeixen). Per exemple, TVE-1 (dia 5) diu que “el Marroc tampoc sap com solucionar el problema dels subsaharians que es concentren a la frontera amb Espanya”, cosa que implícitament significa que “hauria de contribuir a la solució”. I després, quan el Govern marroquí actua, sovint es diu –a totes les cadenes– que ho fan com a resultat de les pressions d’uns o altres; malgrat això, la responsabilitat sobre els abusos, els trets, la persecució cau pràcticament només en la part marroquina. Encara que no és així en totes les peces. Per exemple, La 2 adjudica responsabilitat al Govern espanyol pel que pugui passar als immigrants expulsats al Marroc.

Quan el dia 8 aparentment forces marroquines recullen els immigrants que havien deixat al desert a prop d’Algèria, al sud-est, es presenta l’acció (a TVE-1 i el dia 9 a Antena 3 TV) com una reacció a l’alarma suscitada per les imatges televisives dels abandonats i les pressions internacionals. És a dir, una rectificació –positiva– empresa només perquè els han obligat.

La manca de cites directes de membres del Govern o de les forces de seguretat convergeix amb un ús del terme *autoritats marroquines* per denominar tota mena d’instàncies, fins al punt que abraça els uns i els altres indistingi-

blement i, en conseqüència, traspasa la poca positivitat, i també la negativitat del Govern als cossos de seguretat i viceversa.

Hi ha excepcions. Positivament el Govern marroquí apareix quan reforça la vigilància o tala els arbres al llarg de la tanca. Els acords a què arriba amb els governs de Mali i el Senegal per efectuar repatriacions tampoc no és presentat en negatiu.

La monarquia només apareix citada indirectament per una autoritat ministerial per dir que va accedir a acceptar l’expulsió de 73 persones a petició del rei d’Espanya. Més que una presentació positiva de la monarquia alauïta, ho és de l’espanyola.

En síntesi, la representació de les autoritats marroquines –Govern i les diverses forces de seguretat– és majoritàriament negativa, tant si és amb base com si no.

3.2.4. Sobre les ONG i alguns ciutadans

Les organitzacions no governamentals que apareixen són sobretot espanyoles –Metges sense Fronteres, SOS Racisme, Pro Drets de la Infància, Remar, Amnistia Internacional, Asociación Pro derechos humanos, ACOGE, etc. – i alguna de marroquina –Afdic (a TV3). A TVE-1 es parla en ocasions d’ONG “espanyoles i marroquines” (dia 9) i el dia 6 se cita indirectament sense dir el nom, “una importante ONG marroquí dice... que los gendarmes tenían orden de disparar”. Totes gaudeixen d’una representació impregnada de positivitat i credibilitat.

Les seves denominacions no són mai negatives i les accions amb què apareixen encara menys. Atenen i ajuden els immigrants, curen les seves ferides, denuncien els abusos i els maltractaments, els porten menjar als llocs on s’amaguen.

De fet, després de les primeres notícies sobre els abandonaments al desert, les informacions que ofereixen els mitjans estan totes basades en testimonis directes o indirectes de membres d’ONG. Trucades telefòniques en directe o diferit, declaracions a Melilla o a Madrid, etc. Fins i tot, el ball sobre el nombre de persones abandonades –i dies després el de morts– varia notablement segons les cadenes i els informadors.

La credibilitat que s’atorga a les ONG és particularment notable des del mitjà, a diferència de la que pugui atorgar el periodista que treballa sobre el terreny i és més prudent,

sobretot pel que fa a les dades precises. Resulta exemplar la portada i l'entrada que des de plató es fa a TVE-1 (dia 7) a la informació sobre abandonaments al desert que dóna per bones les informacions de MSF, que afirmen que 800 persones, entre les quals hi ha dones embarassades, nens, malalts i persones amb serioses ferides dels intents de salt, han estat abandonades a uns 500 quilòmetres al sud d'Ouxda. Per contra, en entrar en directe, el corresponsal diu que l'equip encara està de camí, i afegeix, usant el condicional, que encara no ha arribat al lloc on "...las autoridades marroquíes habrían deportado cientos de subsaharianos que como decíais estarían pasando un auténtico drama humano en pleno desierto".

TV3, en canvi, fa seva la denúncia de MSF: "Metges Sense Fronteres ha localitzat un grup de 500 immigrants abandonats al desert. Des de les rodalies de Melilla, els immigrants detinguts aquests dies han estat traslladats, en un viatge de 12 hores, i abandonats en una zona pedregosa vora la frontera (...)". I afegeix: "Entre els immigrants hi ha dones embarassades, nadons i nombrosos ferits."

La credibilitat de MSF no és qüestionada, però sí que es posen en contrast les afirmacions fetes per altres ONG: "Doncs així arribem avui al final d'un telenotícies que començàvem amb la denúncia feta per Metges Sense Fronteres. L'ONG diu que està atenent mig miler d'immigrants, molts d'ells ferits, abandonats al Marroc, al desert del Sàhara, sense aigua ni aliments. (...) No tenen constància que hi hagi hagut morts, com ha denunciat Sos Racisme i altres ONG locals."

El discurs de les ONG que apareix en els mitjans és majoritàriament assistencial o de denúncia, unes característiques que n'augmenten la imatge positiva.

Hi ha breus aparicions de l'ACNUR i d'un representant del defensor del poble que mostren preocupació per la sort dels immigrants i per les característiques perilloses de la tanca, respectivament. Com en el cas de les ONG, la seva representació mediàtica també és positiva. Malgrat que en certs aspectes i moments, els migrants hagin estat presentats com una amenaça –de fet, quan això passa se'n parla com a grups o com a fenomen–, hi ha una solidaritat constant amb ells i elles com a individus i, concomitantment, amb aquelles organitzacions o persones que els ajuden, en la mesura que són percebuts com a víctimes dels uns o dels altres.

Aquest fenomen de transmissió d'una càrrega positiva a qui ajuda les víctimes també afecta ciutadans aïllats (a Antena 3 TV, el dia 6, un melillenc recull dos xicots que acaben de saltar la tanca) i afecta la població melillenca en un reportatge de Tele-5 on es mostren sudsaharians que ajuden a aparcar o a carregar cistells i es diu que "la solidaridad se palpa en cada rincón de Melilla; raro es el vecino que no ayuda a los inmigrantes con una moneda o con comida". Val la pena notar la lleugeresa de l'estimació generalitzadora a tot el veïnat que fa l'*off*. Ni de Melilla ni de cap ciutat és rigorós fer afirmacions d'aquesta mena.

Les accions dels ciutadans espanyols que apareixen també és positiva. Es manifesten en solidaritat amb els immigrants, es concentren a diverses ciutats per denunciar la violació dels drets humans. En un cas, en una manifestació a Madrid (Antena 3 TV, dia 9), fins i tot es veu fugaçment una pancarta que demana l'enderroc de la tanca, però l'*off* no en fa menció.

3.2.5. Sobre la Unió Europea

La Unió Europea fa algunes aparicions. Primer anuncia i després envia un comitè d'experts per estudiar la situació a Ceuta i Melilla. Arran de la visita fa una l'estimació segons la qual hi ha unes 30.000 persones que intenten entrar-hi. El dia 12 (TV3), a Brussel·les, la Comissió anuncia un pla per afavorir el desenvolupament d'Àfrica.

La UE apareix en el paper de vigilància i defensa de les fronteres de la Unió i diu que el que passa a la zona en qüestió es pot convertir en el principal problema de la Unió (TVE-1, dia 12). El mateix dia, TV3 ressalta que el comissari europeu Franco Frattini i el ministre espanyol Juan Fernando López Aguilar refusen criticar el Marroc per les deportacions i també ressalta que la UE no ha volgut prendre mesures urgents com demanava el Govern espanyol per frenar la immigració a Ceuta i Melilla.

A La 2 (dia 11) se li reclama un paper actiu perquè proposi mesures i se li atribueix un rol negatiu en retreure-li que desplaça el problema al Marroc.

Sent, com és, la política d'immigració i fronteres una qüestió europea, sorprèn que en cap cadena s'ajudi qui gaire responsabilitat a la UE pel que fa a l'experiència de vida que experimenten els migrants als voltants de la tanca.

3.2.6. Sobre l'ús de les imatges

Abans de concloure l'apartat general sobre la representació dels actors, i tot i que hem fet ja referència en els epígrafs anteriors a les imatges que s'ofereixen d'alguns d'ells, hi ha pendents algunes remarques addicionals.

Unes imatges força emeses dels migrants són les de les deportacions, en què se'ls veu emmanillats dalt d'un autobús verd. La primera observació pertinent és que són repetides en diverses ocasions per part de les diverses cadenes per il·lustrar textos diferents que a vegades no tenen a veure amb les deportacions o trasllats i a vegades sí. No s'indica que són imatges d'arxiu i per tant representen un falsejament de la informació perquè s'ignora les condicions en què es fan les noves expulsions i emetre aquelles imatges suggereix que es fan de la mateixa manera. A més, en la mesura que l'actor que es fa responsable de les expulsions són les autoritats marroquines, aquestes imatges no fan més que incrementar la seva representació negativa.

Sobre el mateix conjunt d'imatges, cal ressaltar que transmeten una gran commoció algunes de les persones que estan emmanillades i que no volen ser repatriades, deportades o allunyades del seu objectiu. Hi ha persones cridant, plorant i implorant ajuda, temen pel seu destí i per la seva vida. Les imatges mostren el drama que suposa per a aquestes persones el fracàs del seu viatge i el perill que corre el seu destí. Fins aquí, res objectable.

Ara bé, hi ha un recurs continu als primers i primeríssims plans dels ulls i de les llàgrimes, de les mans i les manilles, que si bé no és objectable com a part de la realitat, ho és pel que comporta de sensacionalisme, d'una certa intromissió en la intimitat d'aquelles persones i un cert èmfasi per mostrar-les en moments de gran emoció i trasbalsament. Són imatges que decanten la balança de la representació dels immigrants cap a la qualificació de "desesperats".

En un altre terreny, la proliferació d'imatges de soldats, tancs i helicòpters en la vigilància de la tanca, incrementa la dimensió alarmista del discurs sobre els immigrants, tal com abans s'ha comentat.

Per indiscutible que sigui, la diferència entre les aparicions d'agents policials espanyols (TVE-1) ajudant a caminar o dirigint els immigrants, o fins i tot quan condueixen els 73 que retornen al Marroc (Tele-5), contrasten amb el fet que les imatges de la Policia marroquina, encara que algunes fossin facilitades per les autoritats, no són d'aquest to ama-

ble. Moltes són d'encaçament –amb pals a la mà o fusells (per exemple, dies 6 i 7 a TV3), detenint immigrants, etc.– i altres vigilant o patrullant. L'excepció són les imatges de Tele-5, ja esmentades, en què un guàrdia civil clava cops de peu a un migrant.

Pel que fa als polítics marroquins, gairebé no apareixen, però quan ho fan tenen un posat tan digne com els polítics espanyols.

Les infografies també formen part de la dimensió visual del discurs sobre la immigració. Els gràfics, que ha facilitat el Govern espanyol i que totes les cadenes mostren el dia 6, del disseny d'un nou reforçament de la tanca que, segons el Govern, impedirà que sigui fàcil saltar-la fent servir escales i que es facin mal amb el filferro espinós, legitima implícitament l'existència de la tanca.

Una altra infografia, els plànols mostrant el que en aquells moments són suposats trasllats d'immigrants cap a diferents punts del sud del Marroc o del Sàhara occidental, en aquell moment donen credibilitat a informacions que no eren segures ni precises.

Sovint, les cròniques en directe dels corresponsals o enviats especials, que necessàriament no podien ser gaire exactes i s'havien de basar només en informacions que no havien pogut contrastar eren tapades amb imatges d'arxiu –sense avis–, cosa que convertia la prudència de la informació textual en quasi certa o en sorpresa per a l'espectador que seguís amb atenció el conjunt discursiu. Així, es diu que suposadament desenes de sud-saharians estarien perduts pel desert i es mostren imatges de grupets petits que caminen a la vora d'una carretera. O es diu que han estat abandonats sense aigua ni menjar i es veuen persones amb ampolles o ampolletes d'aigua a la mà (per exemple, dies 7 i 8 a TVE). A part de la poca seriositat que comporta, demostra una certa dosi de sensacionalisme i de manca de respecte per la feina de l'enviat o corresponal.

En síntesi, hi ha ús injustificat d'imatges, a vegades amb tons sensacionalistes i majoritàriament en detriment de la representació dels immigrants i de les autoritats i forces marroquines.

3.3. Sobre els tòpics i els estereotips

Tal com es dedueix del que s'ha vist en els apartats anteriors, el tòpic més estès és la idea segons la qual els

migrants fugen empesos per una desesperació fruit de la misèria, les malalties, les guerres o altres calamitats. És una simplificació que trobem a tots els canals. Aquest tòpic es transforma en una generalització igualment gratuïta –un estereotip– que transforma els immigrants en desesperats i incultes –incultes perquè no podrien ser cultes si procedeixen de llocs amb tanta penúria.

Per posar un altre exemple d'una simplificació gratuïta, valgui el d'Antena 3 TV (dia 7), en què diu que “la esperanza de vida aquí [Níger] es cero” dit per un membre d'Infancia sin Fronteras. Una estimació que se suma a la de l'herba com a únic comestible.

La generalització de les desgràcies a tot Àfrica també és un tòpic recurrent pràcticament a totes les cadenes. Això no nega que sigui positiu l'intent d'explicar les causes de l'emigració, però les explicacions no arriben a buscar els orígens de les calamitats no naturals ni a explicar que els fenòmens naturals com les sequeres no causen estralls humanitaris si les condicions socials que troben no són les que resulten d'un determinat ordre econòmic mundial.

Evidentment, no tot el discurs està impregnat d'estereotips. Hi ha excepcions dins del discurs general. Per exemple, a TVE-1, el dia 8, se sent “yo soy economista, dice este joven de Mali”.

Els termes *assalt* i *allau* reforcen el tòpic que consisteix a veure la immigració com una invasió. A vegades no són termes utilitzats pels periodistes, sinó per altres actors que apareixen en pantalla i no són qüestionats. El tòpic segons el qual la immigració és un perill es veu reforçat, per exemple, amb la intervenció de Moratinos quan, el dia 12, diu que “España ha pedido a sus socios comunitarios la misma solidaridad que obtuvo en la lucha contra el terrorismo”.

Si algú creu en el tòpic que diu que “els marroquins no són de fiar”, potser veu reforçada la seva creença tant per la manca de declaracions de les autoritats com la manca de confirmació d'informacions sobre les deportacions, tal com expliquen els periodistes. Ara bé, no necessàriament el que fan les autoritats s'ha de projectar sobre el conjunt de la població marroquina. Però és més fàcil que això passi si en comptes de precisar que es tracta de les autoritats –Govern, Policia o qui sigui– s'usa com a sinònim ‘El Marroc’ o ‘Rabat’ que projecta sobre tot el país el que fa només una part. El mateix, val a dir, és aplicable a usar ‘Madrid’ o ‘Espanya’ com a sinònim del Govern central.

3.4. Sobre la complexitat de la descripció del conflicte

En els apartats anteriors ja s'han constatat encerts i deficiències –sobre els actors, les seves accions i responsabilitats– que afecten la descripció de la complexitat del conflicte. Ara centrarem l'atenció en la definició del problema, les causes i les solucions.

El discurs dels mitjans passa per dos moments diferenciats. Primerament, el que s'identifica com a problema és l'entrada gairebé diària d'un cert nombre d'immigrants per un lloc diferent del pas fronterer, és a dir, saltant la tanca. Després de les morts del dia 6, el problema és un altre, és el maltractament i les deportacions a què són sotmesos per part de les autoritats marroquines.

Pel que fa a l'entrada continuada de persones provinents de països del sud del Sàhara, el to general de les informacions és alarmista. Com s'ha apuntat abans, els intents de passar la tanca són presentats durant els primers dies amb el terme *asalto/assalt* per part de tots els canals, després canvia a *salto/salt*, encara que es mantenen els termes *avalancha*, *allau* o *salto masivo* i *entrada masiva*.

Hi ha excepcions, encara que d'un to baix, com el breu esment que es fa a TVE-1 (dia 6) del comunicat de la xarxa ACOGE, segons el qual és una exageració la manera d'informar de l'assumpte perquè el nombre total de persones que, ja sigui amb pasteres o ja sigui per Ceuta i Melilla, entren a Espanya és d'unes 60.000 anuals, mentre que l'entrada més important d'immigrants ‘sense papers’ –un milió anual– es fa pels aeroports.

Abans de les morts del dia 6, també s'identifica un problema derivat –que de fet s'havia identificat molt abans–; és a dir, que en els salts, per culpa de la filferada, molts dels que passen es fan ferides de gravetat, algunes de molt greus.

Entre les causes que empenyen els migrants, és clàssica l'evocació de la fam, la misèria, les epidèmies i les guerres que assolen l'Àfrica. I, de forma associada, aquestes característiques explicarien la seva “desesperació”. D'entrada, és una generalització gratuïta parlar en aquests termes de tot Àfrica. Però fins i tot quan es parla d'un país, la hipèrbola està fora de lloc. En l'informatiu del dia 7 d'Antena 3 TV, el presentador diu “el éxodo de inmigrantes subsaharianos hacia España nace en los países más pobres del continente más mísero” i, després, en l'*off* del vídeo s'afegeix que “en países como Níger lo único comestible es la poca hierba que crece en el campo”.

En segon lloc, encara que a algunes de les zones d'on provenen els migrants que esperen entrar a Melilla hi hagi alguna –o diverses– de les plagues esmentades, està documentat que ells i elles no són precisament les persones més afectades, no són els desesperats, sovint tenen estudis i la iniciativa i la capacitat de marxar.

D'aquí que si en algun moment fos acceptable l'adjectiu *desesperats* no seria per l'entorn d'on provenen sinó per l'existència d'una barrera que els impedeix realitzar el seu objectiu –arribar a un lloc on pensen que poden construir un futur millor– i per l'encalçament a què són sotmesos per les autoritats d'un i altre costat de la tanca. Però aquesta no és pas la representació dominant en els informatius.

Les mesures que dins dels informatius es presenten per resoldre el conflicte entre els que volen passar i els que no volen que passin consisteixen bàsicament en: a) fer una tanca més moderna, difícil de franquejar i menys causadora de danys físics per als que ho intentin; i b) augmentar la vigilància i les forces als dos costats de la frontera perquè no passin. No és que ho proposin els periodistes o els mitjans específicament, sinó que són les propostes, que formulades per responsables polítics diversos, recullen els mitjans i transmeten a l'audiència. En tot cas, en totes dues propostes hi ha una acceptació implícita de la tanca i de la seva funció. Això és el que apareix majoritàriament en el discurs dels mitjans, encara que no sigui en boca de periodistes. I els mitjans, tret de TV3 en un vídeo, no ho qüestionen.

Pel que fa al segon problema, les deportacions i el maltractament d'immigrants, tal com es dedueix dels apartats anteriors on hem ressenyat la presentació dels actors, la responsabilitat recau majoritàriament en la part marroquina i lleument sobre el Govern espanyol o la UE. Els retrets al Govern espanyol es fan pels 73 retorns i per l'anunci de més, que el Govern atura després que es facin públiques les deportacions al desert i, fins i tot, les aparicions governamentals són per dir que el Govern marroquí havia garantit que donaria un tractament adequat als retornats.

Com s'ha vist més amunt, les crítiques, més aviat implícites, al Govern espanyol i a la UE, per fer les autoritats marroquines responsables de vigilar la tanca i impedir nous salts són puntuals.

De tornada a les propostes de solució. Només hi ha tres aparicions d'alternatives diferents a les apuntades. TV3 (6.10.05) emet una peça on es posa en qüestió que les

tanques serveixin per aturar la immigració i en la qual donen diversos exemples d'altres llocs del món on no són efectives. I, tal com s'ha esmentat abans, Antena 3 TV (9.10.05) emet uns segons d'una protesta a una ciutat espanyola on es proposa ensorrar la tanca. I, la tercera, en una crònica des de Rabat (TVE, 10.10.05), l'enviat especial esmenta els punts d'un memoràndum que serà tractat en la reunió que mantenen els ministres Mohamed Benaïssa i Moratinos. Els quatre punts són: "tratar a los inmigrantes como lo que son, seres humanos"; "atacar a las mafias con una colaboración policial y judicial"; "establecer una ayuda humanitaria conjunta entre España y Marruecos para los subsaharianos", "y atacar el problema de raíz con un plan África, para el cual es necesaria la UE". La cosa es queda en una enumeració feta pel corresponsal que va seguida d'unes declaracions de Moratinos on diu: "Voy a ser muy claro, España no puede tolerar la entrada de inmigrantes por la fuerza en su territorio nacional, la inmigración tiene que ser legal y ordenada...". Amb la qual cosa deixa desdibuixada la complexitat que s'acabava d'apuntar.

Tampoc el dia que Kofi Annan diu que "no s'intenti aturar les migracions de forma dràstica" hi ha cap seguiment o desplegament sobre què implica o què vol dir això.

És a dir, en general i en síntesi, les idees predominants en presència en el discurs informatiu comporten una acceptació explícita i implícita de la tanca i de la seva funció com a impediment perquè passin a Melilla aquells que ho desitgen. Aquest resultat és congruent amb el fet que: a) quan els immigrants tenen la paraula és per parlar de la seva experiència com a víctimes dels abusos o, en una segona fase, per dir que –després de passar per l'abandonament al desert– estan contents que els repatriïn, però no com a proposta de solucions globals; b) les denúncies de les ONG són sobretot també assistencials o sobre la vulneració dels drets humans –perill de perdre la vida, tracta inhumà, etc.–; i c) el debat sobre les solucions estratègiques és gairebé monopolitzat per la trifulga entre el govern del PSOE i els líders de l'oposició del PP (sobretot a TVE-1 i Antena 3 TV). I puntualment per algun altre dirigent d'algun partit diferent (IU, IC-V, PNV).

3.5. Sobre els mèdia com a actors

Els apartats anteriors recullen múltiples consideracions sobre el discurs dels mèdia en aquest conflicte, de tal

manera que resulta clar el seu caràcter no només de testimoni sinó també d'actors.

El to alarmista abans assenyalat no és obstacle perquè tots els canals es mostrin solidaris amb els morts i els ferits arran dels salts, amb els deportats al desert i també amb els que esperen amagats als boscos o estan de nou en ruta cap a una oportunitat. Es pot percebre en molts dels *off*, en les declaracions de membres d'ONG i en les mateixes declaracions d'alguns immigrants, tant dels que han passat com dels que no ho han aconseguit.

Les imatges d'immigrants sagnant, d'immigrants sent deportats emmanillats en autobusos, protestant, demanant ajuda, cridant o plorant, són també una mostra de l'empatia del discurs periodístic. Les seves vivències es presenten com a dramàtiques i, en alguna peça, no només ho són per les condicions en què es troben, sinó pel que comporta per a ells fracassar en aquesta fase de la seva migració.

El repartiment d'aliments i roba per part d'una ONG als boscos de Melilla, que és seguit per un equip de TVE i un d'Antena 3 TV (dies 7 i 11), segons expliquen, de forma clandestina per evitar que la Policia marroquina trobi els que s'amaguen, dóna cos a peces periodístiques també amb empatia cap als immigrants, majoritàriament subsaharians. Sobre l'adjudicació de responsabilitats també se n'ha parlat prou abans.

En aquest apartat ens centrarem a mostrar com els mitjans són conscients del seu rol de testimoni i d'actor i mostrarem alguns exemples addicionals de presa de partit, tant explícitament com implícitament. Encara que cal recordar de nou que no tots ho fan de la mateixa manera ni en el mateix grau.

En el discurs informatiu sobre el fets al voltant de la tanca de Melilla, els mitjans mostren que són conscients de tenir un cert protagonisme, un cert rol d'actor, tant pels efectes sobre el públic com sobre les autoritats. Així ho exemplifica Tele-5 amb la reemissió del vídeo ja esmentat, on un guàrdia civil clava cops de peu a un immigrant, i el seguiment posterior amb les preguntes parlamentàries i també en informar que la cadena ha rebut la petició, de part d'un tribunal, perquè lliuri l'enregistrament per investigar els fets.

De forma similar, el corresponal de TV3 al Marroc (dia 10), explica en antena que potser no podrà fer la seva feina com voldria perquè ha rebut una trucada de les autoritats marroquines en què se li deia que no estaven gens contents

amb les imatges que han emès. També el corresponal de TVE-1 (dia 8) diu, l'endemà d'emetre les primeres imatges de migrants abandonats al desert, que “nosotros creemos que, afortunadamente, las imágenes que han salido desde aquí han sensibilizado y han puesto de alguna manera la voz de alarma a las autoridades de los países que son responsables de esta situación”.

En el cas d'Antena 3 TV, la consciència de testimoni és explícita: “Hoy precisamente hemos sido testigos, nuestra cámaras, las de Antena 3, han recogido la verdadera dificultad, los momentos difíciles por los que pasan las numerosas personas desplazadas a la frontera para prestar ayuda a estos más de mil inmigrantes que necesitan comer, que necesitan beber”, diu l'enviada especial (dia 7). O, el mateix dia, “Un equipo de Antena 3 ha podido comprobar cómo las devoluciones afectan también a magrebíes...”.

La consciència de la importància del rol del mitjans inclou els marroquins. “La televisión marroquí graba esta zona pero no el desierto, donde más de mil personas, entre ellas mujeres, bebés y heridos, están abandonadas a su suerte...” (Antena 3 TV, dia 7). De forma similar, Tele-5 critica que la televisió marroquina trigui a donar la seva versió dels fets en què van morir sis migrants.

La posició ideològica dels mitjans és de denúncia dels abusos i de la vulneració dels drets humans. De forma implícita queda clar que és en referència als maltractaments, a la seva integritat física i al risc en què posen les seves vides en ser abandonats al desert. No es discuteix, però, el dret universal de totes les persones a marxar dels seus països, per molt que aquest dret humà estigui *de facto* limitat pel dret d'alguns estats a tancar les seves fronteres.

A més, per tant, és rellevant veure el punt de vista geogràfico-possessiu –també carregat d'ideologia– que els mitjans transmeten implícitament amb certs usos de pronoms com *nosaltres* o *nostres*. No tots ho fan així. Per exemple, a TVE-1, els periodistes no usen aquests termes per referir-se al país, però sí que ho fan, i és molt comú, els polítics en els fragments que apareixen.

A l'informatiu de La 2, per contra, es fan servir expressions com: “Ahora el nuevo sistema [en relació amb la tanca] con el que *vamos* a contar va a tener muchas más cámaras de vigilancia”; o “... y también el que seguramente les espera a los expulsados de *nuestro país*” [la cursiva és nostra].

A TV3, el *nosaltres* o el *nostre* es refereix a la cadena televisiva o als reporters. Un ús que també es dona a La 2 i que és un recurs conegut en l'àmbit professional com a instrument per facilitar un acostament o complicitat entre l'espectador i el mitjà. El mateix passa, encara que amb més intensitat, a Tele-5. Però la posició d'aquest canal aflora amb l'evocació del Marroc com a *país veí*.

Ara bé, en termes més generals, l'ús gairebé exclusiu per part de tots els canals del terme *immigrants* –diferent de *migrant* o *emigrant*– per referir-se a les persones que emigren dels seus països per immigrar en un altre, posiciona qui ho enuncia en el país d'arribada o de rebuda.

En síntesi, existeix la consciència explícita d'una certa importància del que fan els mitjans en el destí de moltes de les persones immerses en aquest conflicte. D'altra banda, existeix també, sobretot en les privades, un èmfasi en el protagonisme del mitjà i dels seus reporters, una insistència particular en la seva singularitat com a mitjà. I, en graus diferents, hi ha un reconeixement de la ubicació de les cadenes en el país o l'estat on els migrants tenen intenció d'arribar.

4. Conclusions i reflexions

Hem revisat la descripció dels diversos elements dels conflictes que van fer cada un dels informatius estudiats i hem mostrat quina posició ideològica han pres en els diversos moments pels que ha passat l'anomenada 'crisi de les tanques'. Ara, amb l'ànim de no repetir-nos innecessàriament, exposem les conclusions que estimem més rellevants:

- 1) Els informatius comparteixen una posició solidària amb els migrants, sobretot per les morts i les penalitats a què es veuen sotmesos. Ara bé, es tracta d'una solidaritat delimitada, com mostren algunes de les reflexions que segueixen.
- 2) El discurs dels informatius accepta *de facto* l'existència de la tanca i les mesures encaminades a impedir l'entrada d'immigrants. Només un, TV3, qüestiona la tanca com a forma de controlar la migració.
- 3) La responsabilitat per la sort dels migrants recau sobretot en les autoritats marroquines i només puntualment es retreu la corresponsabilitat de les autoritats espanyo-

les arran del retorn d'immigrants i per adjudicar al Marroc la tasca de controlar la frontera. No s'esmenta, però, la responsabilitat de la política migratòria de l'Estat espanyol i de la Unió Europea.

- 4) L'explicació de les causes del conflicte té poca fondària.
- 5) Hi ha un tractament alarmista –per la suposada amenaça o perill per a Espanya-Europa– que comporten les persones que volen entrar per Ceuta i Melilla, i en ocasions hi ha un tractament sensacionalista de les seves penalitats.
- 6) Els que volen ser immigrants només tenen veu per parlar del seu drama.
- 7) La recomanació de no associar la paraula *il·legal* amb la immigració o amb *immigrant* necessita ser més difosa. Altres recomanacions per un tractament ètic de la informació sobre la immigració i la pràctica periodística en general –com, per exemple, atendre la veu política dels immigrants, no fer sensacionalisme, etc.– tampoc no són gaire respectades.

El fet que haguem trobat mancances diferents en canals diferents vol dir que encara podria passar que totes les mancances s'estenguessin a tots els canals. Però també vol dir, encara que sembli paradoxal, que si una cadena no pateix una mancança no hi ha raó perquè una altra no pugui deixar de patir-la.

Pel que fa a les mancances que ja són comunes, o bé ens rendim o bé intentem transformar-les en encerts. I pel que fa als encerts que hem trobat en uns i altres canals –especialment de contextualització i responsabilització, a La 2 i a TV3– podem raonar de forma similar: si uns ho fan, no hi ha motiu perquè no ho puguin fer uns altres.

Les conclusions, necessàriament sintètiques, poden fer oblidar la duresa d'algunes de les crítiques que han estat recollides en aquest estudi. No voldríem ni que passessin desapercibudes ni que fossin enteses com a una operació dirigida contra els mitjans i encara menys contra els periodistes. És un estudi sobre el discurs dels mitjans, i no sobre les intencions d'uns o altres, i està fet amb l'objectiu que les reflexions que aporta contribueixin a millorar la labor periodística que inevitablement afecta la realitat de la societat d'avui i de demà.

Notes

- 1 Les dades que s'aporten es basen en la premsa escrita i els informatius analitzats.
- 2 Utilitzarem el terme sud-saharià, que indica una situació geogràfica perquè el preferim a subsaharià -el terme més estès- que encara que pot significar el mateix, també pot connotar una posició 'a sota' suggerida pel prefix 'sub'.
- 3 Aquí utilitzem la fórmula castellana perquè no ens consta que s'hagi fet servir a TV3, però en general, tret que avisem del contrari, utilitzarem la fórmula castellana o catalana indistintament.